

3. Stosunek ludności niemieckiej do Polaków na ziemiach okupowanych w latach 1939-1945;

4. Ludność rzekomo niemiecka na ziemiach polskich w latach 1939-1945 (*Deuststämmige*, III grupa *DVL*, *Leistungspole*).

5. Mieszkańcy ziem polskich w *Wehrmachcie* oraz w służbie hitlerowskiej maszyny wojennej (Organizacja *Todt*, *Reichsarbeitsdienst*, *Volkssturm* itp.);

6. Ewakuacja Niemców z ziem polskich w latach 1944-1945 oraz powojenne fale wysiedleńcze i migracyjne.

7. Ludność niemiecka i rzekomo niemiecka w powojennej Polsce;

8. Karanie zbrodni hitlerowskich popełnionych na terenie Polski;

9. Historiografia niemiecka o ludności niemieckiej i rzekomo niemieckiej w Polsce w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu (s. 7).

Szesnastu autorów z wielu ośrodków naukowych kraju, głównie z obszaru Ziem Zachodnich i Północnych, próbowało w różnym stopniu analizować powyższe problemy. Wśród wielu opracowań nowe, interesujące ustalenia badawcze znajdziemy w następujących opracowaniach: *Polacy dobrowolnie współpracujący z Niemcami (Organisation Todt – OT); Volksdeutsche polscy w zakładzie SS obozu koncentracyjnego w Sztutowie; Niemiecka siła robocza w polskim przemyśle węglowym po II wojnie światowej; Przyczyny deportacji ludności niemieckiej z Pomorza Gdańskiego do obozów pracy w ZSRR w dokumentacji radzieckich władz bezpieczeństwa; Udział Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w akcji przesiedleńczej ludności niemieckiej z Warmii i Mazur po zakończeniu II wojny światowej.*

W pracy poruszane są także problemy dotyczące położenia i wysiedlania Niemców z obszaru całej Polski oraz studia poświęcone poszczególnym regionom: Wielkopolsce, Pomorzu oraz Śląsku.

Wielu autorów pracy, wykorzystując nowe źródła archiwalne, analizuje różne aspekty losów ludności niemieckiej na dawnych i nowych ziemiach Polski. Ważna lektura nie tylko dla badaczy mniejszości narodowych i stosunków narodowościowych.

Andrzej Sakson

Okręg Mazurski w raportach Jakuba Prawina. Wybór dokumentów. Rok 1945. Przygotował do druku Tadeusz Baryła. Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie nr 155. Olsztyn 1996, 240 ss.

Warmia i Mazury należą do tych obszarów Ziem Zachodnich i Północnych, które doczekały się kolejnej edycji źródeł dotyczących stosunków politycznych i narodowościowych w 1945 r. Badacze najnowszych dziejów tego regionu zawdzięczają to uporowi i pracowitości Tadeusza Baryły.

Na półki księgarskie trafił kolejny wybór dokumentów, tym razem raportów ówczesnego Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski – płk. dr. Jakuba Prawina. W 1994 r. staraniem olsztyńskiego historyka ukazało się inne opracowanie źródłowe zatytułowane *Warmiaci i Mazurzy w PRL. Wybór dokumentów. Rok 1945.*

Z obu tych publikacji, opatrzonej interesującym wstępem oraz kompetentnymi i dociekliwymi przypisami i objaśnieniami, stanowiącymi często popis dużej erudycji, wylania się niezwykle złożony i tragiczny obraz stosunków społecznych na tym obszarze ziem nowych.

W pracy pomieszczonych jest ogółem czterdzieści pięć (z reguły obszernych) dokumentów. Tytuł opracowania jest nieco mylący, jako że wśród tej liczby jedynie czternaście to sprawozdania J. Prawina. Pozostałe dokumenty są różnej proveniencji. Szczególnie interesująca jest dokumentacja dotycząca sprzeczności polsko-sowieckich na temat przebiegu granicy z dzisiejszym Okręgiem Kaliningradzkim. Na wydanie czekają kolejne tomy dokumentów dotyczące lat 1946-1948.

Andrzej Sakson

GRZEGORZ STRAUCHOLD: *Polska ludność rodzima Ziemi Zachodnich i Północnych. Opinie nie tylko publiczne lat 1944-1948. Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie nr 151. Olsztyn 1995, 182 ss.*

Autor omawianej książki należący do młodszego pokolenia historyków wrocławskich, posiada już w swym dorobku wiele interesujących opracowań na temat ludności rodzimej Ziemi Zachodnich i Północnych.

Składająca się z pięciu rozdziałów praca przedstawia poglądy wyrażane w środkach masowego przekazu w Polsce w pierwszych latach powojennych na temat tzw. ludności autochtonicznej. Przyjęte cezury to lata 1944-1948. W latach tych kształtowały się zasady polityki państwa wobec tej ludności. Autor w poszczególnych rozdziałach omawia politykę władz państwowych wobec ludności pochodzenia polskiego zamieszkałej na Ziemiach Zachodnich i Północnych; problematykę „miejscowych Polaków” w publicystyce Polski lubelskiej; zagadnienia weryfikacji narodowej; próby repolonizacji oraz integrację społeczną ziem nowych.

W skład tej starannie wydanej pracy wchodzi także bibliografia, wykaz ważniejszych skrótów, indeks nazw osobowych oraz streszczenie w języku niemieckim. Praca ta stanowi obok książki autorstwa Zenona Romanowa pt. *Ludność niemiecka na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945-1947* (Słupsk 1992) oraz opracowania Czesława Osękowskiego pt. *Spoleczeństwo Polski zachodniej i północnej w latach 1945-1956. Procesy integracji i dezintegracji* (Zielona Góra 1994) istotny wkład w poznanie stosunków narodowościowych na Ziemiach Zachodnich i Północnych.

Andrzej Sakson